

ne umetno-obrtniškim učencem naj se dajejo take predloge, na katerih so narisani predmetje kolikor mogoče v zvezi z obrtjo dotičnega učenca ali pa vsaj vplivajo na izobrazbo okusa, obliko- in barvoznanstva.

e) [Modeliranje ali vpodabljanje. Vaje v posnemanji plastiških predlog (mavčnih kalupov in jednostavnih u-

metno-obrtniških predmetov) v glini in vosku po sistematiškem učnem navodu in z ozirom na učenčevo obrt in na snov, v kateri je dotični predmet izdelan (les, kamen, glina, kovine i. t. d.) Posebno napredni učenci naj se tudi vadijo modelirati po dobrih fotografijah in delarskih narisih. Ako obrt zahteva, naj se vadijo tudi učenci v oblikovanji in ulivanji.] — z —

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Kakor opero „Campa“ in igro „Deborah“, tako je še drugih stvari vravnal Fr. Cegnar za tedanje „Slov. društvo in slov. gledališče“; na pr. Rodoljubi. Igra v treh dejanjih iz českiga poslovenil (Vid. Ljublj. Časnik l. 1851 št. 8—44). Naznanjal je v tem tečaju zlasti slovstvene novine, p. Zvezdice od Radoslava Razlaga (l. 103. 104); Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852, od Radoslava Razlaga i Ivana Vinkovića; Koledarčik slovenski od dr. J. Bleiweisa za l. 1852 itd. Priporočil je „Društvo za jugoslavensko povesnico“ (str. 32), katero mora, ako hoče svoj namen doseči, z enako pazljivim očesom kakor za Hervaško, se ozirati na Serbsko, v Dalmacio, v Bosno in na Slovensko; zavoljo tega bi bilo pa tudi gotovo prav, da bi sestavke v svoj letnik jemalo v ilirskem, serbskem in slovenskem jeziku, kakor mu bodo poslani . . . Ako vse to prevdarimo, ménimo, da bi ne bilo napčno, ako bi druge jugoslavenske že obstoječe društva se z Zagrebškim zjedinile; na pr. ljubljansko zgodovinsko društvo, ki bolj životari, kakor živí, od kterega se komaj v Ljubljani vé, da obstoji, ki nima ne obilne podpore, ne dovoljnih potrebnih pripomočkov, ki je v svoji podlagi trohljeno,

v osnovi zastarano; že to gre zlo navskriž, da se pečá s slovensko dogodivščino v nemškem jeziku, kar se že s pravim zapopadkom zgodovine ne more nikakor vjemati itd. (str. 126)“. — To priporočilo je ponatisnila „Slov. Bčela“ s pristavkom: „K temu lepemu in imenitnemu povabilu iz roke našega neumornega spisatelja, g. Fr. Cegnarja, nemamo nič drugega pristaviti, kakor serčno željo in prošnjo, da bi si ga vsi Slovenci, posebno pa vsi Slovenski domorodci k sercu vzeli. Mi Slovenci še nemamo društva za slovensko povesnico, tudi bodemo javeljne kedaj u stanu, ga osnovati. Evo! brati Jugoslaveni nas vabijo in kličejo, Slovenci stopimo u bratovsko kolo jugoslavensko (str. 28. II)!“ — Knaffelnovi šolski milodari (str. 58) itd.

Ker je Cegnar nekoliko pohvalil, nekoliko pograjal Razlagove „Zvezdice in Zoro“ zlasti gledé mešanice v pisavi, gledé lepoglasja in nedoslednosti ali nedoveršenosti, pozval ga je ta na odgovor v „Bčeli“ (1852 str. 32): Odprto pismice g. Cegnarju. Nato se je odzval Cegnar v Novicah (str. 32): Odgovor na odperto pismo gospodu Razlagu: „V 4. listu „Bčele“ ste mi z mogočno besedo napisali 4 vprašanja, na ktere naj

Vam odgovor dam. Ker sim pa že poprej odgovoril, kakor ste me Vi prašali (poglejte v 103. in 104. list Ljubljanskega časnika), in ker ne sediva pri zelenej mizi, še manj pa na šolskej klopi, Vas zavernem na imenovana lista, kjer sim dokazal, kar sim govoril; dvakrat, pravijo, se pa v mlinu pové itd.“ — Grajala sta „Zoro“ v Novicah tudi Podgorski in vrednik dr. J. Bleiweis, kterim nasproti je „Odgovor gospodom pretresovavcem Zore od Radoslava Razlaga“ v Bčeli (1852 str. 62—64), vendar brez — vspeha!

„Ljubljanski Časnik l. 1851 je pod vredništvom K. Melcerja hiral ter razun vladnih ukazov in vradnih oznanil le ponatiskoval boljše spise iz prejšnjih slovénskih in slovanskih časnikov; kar mu v št. 104. poredno napiše njegov pomočnik Fr. Cegnar naslednje „Slovo od bravecev“: „Z umerlim starim letom se je tudi kamen zavalil na grob Ljubljanskega časnika. Pešale in pešale so njegove, kakor močí sivega starčeka, da je moral svojo osodo zgođej doseči. To pa ni moglo drugači biti, ker mu je manjkalo studenca, iz kterega bi bil zajemal vir življenja, ker je pogreševal zraka, v kterem bi bil zamogel svoje slabe ude okrepčavati. Da se ni dvignul visoko, da bi ga bili čislali in hvalili, mu ni zameriti, ker je imel eno peruto zvezano drugo zlomljeno. Sam si je trudil sterno na stermem potu, nobeden mu ni prišel v pomoč, nobeden opešanemu pod pasho segel, toraj ni čudo, da je reva začel slabeti in pešati, da je poslednjič omagal. Svojim prijatlom, ki so ga v svojo hišo sprejemali in mu niso sovražni bili, se poslednjič še serčno zahvali in prosi, da bi spomin na njega v svojih persih ohranili. Naj počiva na strani svojih rajncih bratov, slovanskih časopisov. Z Bogom!“ (Gl. Dodatek Koledarju l. 1854 str. 35—36)! —

Koledarčik slovénski za l. 1852, na svitlo dal dr. J. Bleiweis, ima (str. 27—32) „Narodske pesmi slovanskih narodov austrijskiga cesarstva“, z opombico: Za po-

kušnjo podamo pod tem naslovam venecijskih narodskih slovanskih pesem v izvornim jeziku in s prevodom slovanskim, zloženim skozi in skozi po našim izverstnim pesniku g. Francetu Cegnarju, razun perve Češke (Sirotek, posl. L. Jeran) itd. So pa té-le: Moravska: Pogoji. Slovaška: Barbara. Poljska: Spremini. Rusinska: Krakoviak. Serbska: Ženin. Horvatska: Vojni novák. V prilogi pa je Cegnarjeva pesem Kdaj? z napevom (Néhala kdaj ti bo, mila Slovenja, s tvojga očesica padati kaplica itd.). — Novice l. 1852: Marko kraljevič i Musa-kesedžija. Iz Serbskega poslovenil Fr. Cegnar (l. 6—9). Graničar. Balada, po nemškem (Po straži tiho gor in dol — Koraka graničar). Slovo Čertomira in Bogomile. Budnica (str. 72). Roža. Po pesmi česki Karla Šnaidera (str. 73). Zadnja roža (str. 80). Od kdaj pregovor: „Ga v žakelj dene?“ Poleg povesti Valvazora v 11. bukvah (Ravbar i Španjol l. 44. 45). Ob posvečenju spominka dr. Prešerna v Krajnji 3. julia 1852 (Postavite spominek na gomili l. 54). Kaznovana skopuha (Za mizo pri bokalu vina — Sedita huda dva skopina l. 100). — Kako napise na pisma narejati (str. 81. 82), s sklepom: „Vsacemu je prosto napis narediti, v kterem si bodi jeziku; nobeno pismo zavolj tega ne bo zaostalo ali se zgubilo. Le takrat, ako se v kake tuje nemške kraje piše, je svetovati ime kraja tudi v nemškem jeziku pristaviti, sicer pa je to nepotrebno, ker vradniki na Slovenskem, ki imajo s pismi opraviti, morajo slovansko znati, in nobeden se ne bo in se ne smé prederzniti, pisem, na kterih so slovanski napisi, zadrževati, ali kaj družega zoperpostavnega ž njimi početi, ker bi sicer kazni zapadel“.

Slovanski popotnik. „Z novim letom je vzel knjigo pod pasho in prijel „slovanski popotnik“ za palico, obiskovati slovanske brate na Jugu in Severu. Hodil bo po mestih in selih, po dobravah in gorah, ob bregovih rek in morja; tudi v barko bo stopil in ogledoval bližnje otoke.

S potnim listom oskerbljen bo prestopil tudi austrijsko mejo, ogledal skalovito zemljo Černogorcev in prebral grobopise na osodopolnem Kosovem polji. Občudoval bo sive stolpe stare Moskve in krasote merzlega Petrograda. Poiskal bo grobove slavnih mož in se nad njimi zjokal. V veselih družbah se bo razveseloval, v žalostnih žaloval. Stopil bo v poslopje velikaša, v hišo umetnika, v kočo rokodelca. Posebno rad pa bo poterkal na vrata imenitnih pisateljev, tiskarnic in knjižnic, kjer se bo naj več časa mudil, vse bolj imenitne spise v roko vzel in marljivo prebiral. Vse pa, kar bo tu ali tam imenitnega zapazil, ali kar bo od družih slovanskih popotnikov slišal, bo skerbno v svojo knjigo zapisal in „Novicam“ naznanil“. — Tako je v I. listu 1852 po Novicah pričel spisovati France Cegnar slovansko in slovénsko slovstvo, kar je z veliko marljivostjo nadaljeval nekaj let, deloma celó do l. 1858 (str. 5—405), na radost in korist vsem rodoljubnim učencem. Za njim je „pregled slovenskega slovstva“ dajal nam A. K. Cestnikov, posebej od l. 1859, dokler je v Letopisu Slov. Matice 1869. II sestavljati jel „bibliografijo slovensko ali slovensko knjigoznanstvo“ od začetka l. 1868 dr. E. Costa, katero opravilo je potem l. 1873 prevzel Ivan Tomšič.

Koledarčik dr. J. Bleiweisov za l. 1853 ima na čelu pesmico Cegnarjevo:

Želja Koledarčika.

Zagledal na Savi sîm belî dan,
Obiskal bi rad gromečo Dravo,
Triglava staro sneženo glavo,
Bi vidil planjavo in breg morjâ.

Ozeri bi v deželo se bratovo
Na Veltave obljadene bregove,
Kjer Visla podi sreberne valove,
Kjer plavajo barke po Donavi.

Če smem se vverstiti med brate le,
Če sinem na poslednji sedež sestî
In biti prijatelj roda zvesti:
Na zemljo poklekнем, poljubim jo.

Novice l. 1853: Predpustnica. Povest za kratek čas (str. 32). C—r. — Glasnik slovenskega slovstva, izdal A. Janežič l. 1854 v Celovcu: Pogin Atila. Serbske: Naj lepši lov. Jelen in vila. Asan-Aginica. Bulgarske: Vzrok požgane gore. Sanje. Ruske: Goljufana. Kako brez millega. Mladeneč. Česke I—4. Slovaška. Novogerska: Lepa pevka. — Terst (Opis str. 44—53) Fr. Cegnar. — Koledarčik l. 1854: Naj lepša dota (Kaj prinesla je nevesta Marku str. 61). — Novice: Konjiček. Moravska (str. 288). Slov. Berilo za III. gimn. razred: Graničar. Černigrob. — Koledarčik l. 1855: Kuka-vica (Iz kraljodvorskega rokopisa). Cena starosti. Mraz v sercu. Pred Bogom bomo vsi enaki (Serbska narodna)! — Novice: Svetniki delijo blagoslove (Serbska nar. pes. str. 404). F. C. — Slov. Berilo za IV. gimn. razred: Zlati izreki na pr.: Boljše je s pravičnim peš hoditi, kakor s krivičnim se voziti. Kadar popise slavnih mož preberamo, si želimo njih lastnosti in dela, al — njih osode si mnogokrat ne želimo. Raji te z resnico razjezim, kakor da bi ti z lažjo ustregel. Resnica je duhu to, kar je očesu svetloba (str. 187—8) itd. —

Novice l. 1856: Mati svetega Petra (Serbska nar. pes. str. 112). Zornici (Tebe še gledam, — Ti mi še siješ itd. str. 124). Hudobni sin (Serb. n. p. str. 160). Solnčeva sestra in paša tiranin (Po Vuku str. 318). Na grobih (Blagor mu, ki se spočije, — V černi persti v Bogu spi! — Lepše solnce njemu sije, — Lepša zarja rumeni itd. str. 354. Zložena blezo vže l. 1847 cf. Dodatek str. 38). Terst (str. 400—416 cf. Glasnik slov. slovstva Janežič l. 1854). — Novice l. 1857: V spomin franciškanu Fr. Jukiču, umerlemu 20. maja 1857 na Dunaji (str. 244). Zarji (Z zlatim opasom — Strinjaš milotno — Nebo in zemljo, — Jutrajna zarja itd. str. 256). Učenec (Serb. nar. str. 360). Žena bogatega Gavana (Serb. nar. str. 364). — Novice l. 1858: Pesem starca (Osem križev nosi

moja rama str. 64). Pesem slepca (Po ravnici, po stezici hodim str. 96). Vinska terta in oblaki (Na gorici raste vinska terta

itd. str. 152). Sanj nemilosrdnega kneza (Noč leži na zemlji, burja tuli itd. str. 392).

L i s t e k.

Trije štiridesetaki.

II.

Drugi štiridesetak se mi pa ni hotel pokazati v tako ugodni luči, kakor prvi in naj sem obračal svoj mikroskop, kakor sem hotel; ostal je vedno le štiridesetak. Starostna doklada je to.

Po petih dolgih letih dobiš — pa le ako si bil priden — 40 gld. službe več. Dasi znese to na mesec le 3 gld. 33¹/₃ kr., vendar smo hvaležni zanj. Tudi ta mala vsotica se učitelju pozna pa — premalo se pozna in to zato, ker narasejo učitelju stroški v petih letih mogoče več, kakor za 40 gld.

Večina učiteljev je oženjenih in — bodi si, da Bog nas posebno ljubi, bodi si da zato, ker se uže itak bavimo z vzgojo — blagoslavlja nas on, da narase družina učiteljeva v petih letih za dve, tri ali še za več glav; in kaj je 40 gld. proti takemu naraščanju?! Če bi stroški ostali isti, kakor pred petimi leti, bil bi to poboljšek, tako pa ne, kajti

»Er zählt die Häupter seiner Lieben
Und findet anstatt viere — sieben«.

V takih okoliščinah je 40 gld. pač premalo in učitelju, kateri dobi obvestenje, da je dobil starostno doklado, pridejo z globokim vzdihom iz ust besede: »Zakaj ni več?!«

Da, zakaj ni več!

Od leta do leta nalaga se učitelju več stanovskih skrbij, ker se od leta do leta več od njega zahteva. Saj on ni le učitelj otrok, on je učitelj naroda in — kaj je vse v tem zapopadeno, kako širno je polje njegovega obdelovanja!

Na tem širnem polju določili so se nam posamezni deli, katere naj posebno gojimo. Kaj se od učitelja vse ne zahteva! On naj vzgojuje mladino, on naj poučuje odrasle, on naj zalaga se sadnim drevjem iz šolskega vrta, on naj poučuje kmeta o umnem kmetijstvu, on naj vzbuja narodno zavest, on naj zboljša cerkveno petje, on naj goji narodno pesem, on naj Bog ve, kaj še — sploh on naj bode duša vsega gibanja in živjenja v okrajih.

In učiteljstvo?

Vedoč, da se zahteva vse to od njega v prid naroda, dela z vsemi dušnimi in telesnimi močmi. Preštej drevesca, katera so romala iz šolskih vrtov na kmetije, preštej drevesa, katera je učitelj cepil po kmetijah od divjaka do divjaka hodeč; primerjaj nekdanje cerkveno petje s sedanjim, kjer deluje učitelji-organisti,

preišči narodna društva in njih odbore; skoraj v vsakem dobiš učitelja, kateri je navadno najdelavnejši ud takega. »Zvon«¹⁾ se glasi, »Struna«²⁾ poje, in v gorskem Čemšeniku se čuje umetno moško petje. In »Zvonov in »Strun« in gorskih Čemšenikov je mnogo in to je — delo učitelja!

Požrtovalno deluje učiteljstvo v prid naroda. Tega mu ne more nihče odrekati, vspeli njegovega delovanja je očividni, sad se kaže, in za vse to, za ves ta trud avanzira učitelj vsakih pet let za 40 gld.

Uspehi bili bi lepši še, ako bi učitelj ne imel poleg stanovskih skrbij še skrbi za svojece.

Zmanjšajte mu te skrbi, ker mu jih popolnoma odvzeti ne morete in videli bodeste kako bolj se bode oživelo delovanje učiteljstva. Kje more učitelj poučevati zbranim duhom, ako mu ga begajo moreče skrbi; kje imeti misli popolnoma pri pouku, ako mu jih motijo érteži, kako bi svojim pomagal; kje more gojiti petje s pravim veseljem, ako mu tlačí tuga srce; kje sploh delovati, ako mu obup jemlje vso delavno moč?

Tu je nujna potreba, da se pomaga učitelju, ker si sam pomagati ne more. Naj bi bil rokodelc! Zasluzek bil bi potem od njega odvisen, in s pridnostjo in z vstrajnostjo vedel bi si toliko zaslužiti, da bi imel dovolj on in njegovi. Učitelju sta roki zvezani, drugzega ne sme začeti in delati, kakor to, kar mu stan veleva in to je — toliko nevhvalno!

Bog je vsadil drugim upanje v srce, da laže prenašajo zemeljske nadloge — učitelj nima upanja. Z vedrim očesom gleda v bodočnost. Na temnem obzorji prihodnosti se mu ne prikaže svitla zvezda upanja. Zginile so iluzije, katere so ga mladeniča navduševale za ta stan. Katero upanje naj mu lajša težave? Ta štiridesetak, kateri se mu obeta vsakih pet let? Ne, ta mu ne more odvzeti skrbij, ta mu jih ne more niti zmanjšati. Ta štiridesetak mu je toliko, kakor kaplja vode žejnemu. Naj upa na zboljšanje službe, na avanziranje? Tudi to upanje je zgubilo že davno svojo magično moč — in kdor bi hotel učitelje tolažiti s tem, dobil bi pri večini v odgovor — ironičen smeh.

Avanziranje! Kako visoko pa more učitelj avanzirati? Da, če bi vsak jedenkrat prišel v prvi plačilni razred! — Britke skušnje našega živjenja odvzele so nam ves optimizem in malo je učiteljev, kateri bi

¹⁾ »Zvon« = Šmartinsko pevsko društvo.

²⁾ »Struna« = Vaško pevsko društvo.